

ZAŠTITA OKOLIŠA NE ZAGAĐUJU PLASTIKA I GUMA NEGO LJUDI KOJI IH NEODOGOVORNO BACAJU

Čemu strah od plastičnih vrećica

Plastični proizvodi su neotrovni, mogu se prikupiti, ponovo upotrijebiti, oporabiti. Mogu se plastični proizvodi pa i vrećice spaliti. Plastika izvrsno gori i pri dobrom vođenju procesa nema pojave štetnih proizvoda izgaranja

IGOR ČATIĆ

Objavljeno: Vjesnik, 29. 5. 2012.

Ovaj je tekst izravno reagiranje na priopćenje Ministarstva zaštite okoliša od 28. svibnja 2012. objavljeno i u internetskom izdanju *Vjesnika*.

FOTO: EPA

Kada se gotovo 20 godina bavite jednom temom, sada kao kamatni znanstvenik, postajete dosadni sami sebi. Zato mi je dobro došao ovih dana prijedlog da pitanje plastičnih vrećica razmotrim s motrišta mitova o njima. Odlučio sam rezultate istraživanja, koja ću nastaviti, plaćao me tko (MZOS) ili ne, podijeliti s čitateljstvom internetskog izdanja ovog lista. Za koji me vežu najljepše uspomene u proteklih gotovo četvrt stoljeća i više od 500 objavljenih tekstova.

Međutim, moram kazati da su čitatelji Vjesnika najpovlašteniji dio hrvatske javnosti kad je riječ o plastičnim vrećicama. Mogli su u proteklih gotovo dva desetljeća pročitati beskonačno mnogo tekstova s podacima o najekološkim vrećicama, onim plastičnim. To su u svojoj izjavi priznali i ambasadori zelene orijentacije (*Novi list*, 26. svibnja 2012.).

U ovom tekstu manje ću se baviti nekim podacima, te ću u priču uvesti novi element - ideje jednog od najutjecajnijih intelektualaca sadašnjice, američkog lingvиста, filozofa, kognitivnog znanstvenika, političkog aktivista, pisca i predavača, Noama Chomskog iz njegova briljantnog teksta »Deset strategija manipulacije stanovništvom«.

No najprije se moramo dogovoriti još jednom o pojmovima vrećica i torba. Svjesno ih se miješa, jer i za jedan i i za drugi engleska je riječ bag. Jedna od metoda koju je opisao Chomsky jest ona o manipulaciji onih s nedovoljnim znanjem o pojedinom predmetu. Pa bili oni i sveučilišni profesori. U uporabi su plastične i papirnate vrećice. A brojne vrećice stavljaju se u torbe: platnene ili od tzv. netkanog tekstila za koje jedan trgovački lanac piše da su načinjene od poliesterskog vlakna i umjetne tkanine. Kada smo ispitali taj primjerak torbe, nisu pronađena nepotrebna poliesterska vlakna (sintetika). A umjetna tkanina je polietilen. Isti materijal od kojeg se prave proganjane vrećice. Može biti i polipropilen od kojeg su bile načinjene torbe koje je nedavno prodavala *Dvorana Lisinski* kao ekološke. Naime, znak na njima ukazivao je da se mogu reciklirati, no nije bilo napisana i brojka 5, što znači polipropilen. Negdje unutra napisano je sto posto polipropilen. A polipropilen, bratić polietilena, može se izvrsno reciklirati.

Kod Chomskog osnovna je manipulacija preusmjeravanje pažnje. Pažnju javnosti treba preusmjeravati s važnih problema na nevažne. Prezaposliti javnost poplavom nebitnih informacija, da ljudi ne bi imali vremena razmišljati i steći osnovne spoznaje u razumijevanju svijeta. Navest će se dva vruća primjera iz trenutne hrvatske prakse. Ministrica zaštite okoliša najavljuje revolucionarnu mjeru. Naplaćivat će se 2,15 kuna poreza za manju i 3 kune za veću jednokratnu vrećicu (vjerojatno misli torbu). Što je gotovo 54 puta više od nabavne vrijednosti vrećice. Pritom treba navesti samo jedan podatak. U visokorazvijenoj zemlji poput Austrije, plastične vrećice u kućnom otpadu sudjeluju s punih 0,02 posto. Smatra se da prosječni Austrijanac potroši oko 400 vrećica godišnje. A utjecaj tih 400 vrećica na ugljikov trag CO₂ jednak je onome što se preda okolišu kada automobil prijeđe punih 13 kilometara. Sve te podatke je povlašteno čitateljstvo *Vjesnika* već moglo pročitati, nekada i u papirnatom izdanju.

Jedna od 10 mjera je i postupnost promjena. Da bi javnost pristala na neku neprihvatljivu mjeru, mora se uvoditi postupno, na žličicu, mjesecima i godinama. Promjene, koje bi mogle izazvati otpor, ako bi bile izvedene naglo i u kratkom vremenskom roku, treba provoditi politikom malih koraka. Svijest se tako vremenom mijenja, a da to ne budi svijest o promjenama. Plastične vrećice su izvrstan primjer ove manipulacije.

Društvo za plastiku i gumu osnovalo je još 1975. Povjerenstvo za zaštitu čovjeka i okoliša od utjecaja plastike i gume. Neposredni povod bilo je otkriće da ostatni monomer iz proizvodnje PVC-a utječe na zdravlje ljudi koji dugo rade na istom radnom mjestu (bezbroy tekstova na stranicama *Vjesnika*). Problem je riješen, pa i u bivšoj državi. Snižena je dopuštena granica ostatnog monomera. Po osnivanju samostalne Hrvatske počele su se događati čudne stvari. Tada, a bilo je to početkom devedesetih godina, svjetski poznata ekološkička organizacija *Greenpeace* poduzela je akciju protiv PVC-a. Ona je taj rat izgubila u razvijenim zemljama. Ali je uspjela u Hrvatskoj. Kako je akcija bila posvećena istodobnom ukidanju plastičnih vrećica, treba kazati nešto detaljnije o tome.

Negdje 1992. Regionalni centar *Greenpeacea* u Budimpešti naručio je kod pravnice i politologinje Inge Perko-Šeparović studiju koja je trebala pokazati štetnost proizvodnje PVC-a i potaknuti zabranu plastičnih vrećica. Tada je Perko-Šeparović bila predsjednica Saveza zelenih Hrvatske. Odlika stranih naručitelja izbor je ljudi koji ne poznaju struku. Slično je i sa sadašnjim sveprisutnim korifejom koji se u jednoj emisiji Prvog programa Hrvatskog radija pohvalio da je proveo šest mjeseci na školovanju u jednom od centara *Greenpeacea*. Kako bilo, 6. svibnja 1993. kolega M. Šercer i ja potpisali smo članak: Stvaraju masovnu histeriju. Naravno, u *Vjesniku*.

Moglo bi se reproducirati tekst u cjelini, ali ipak samo nekoliko naglasaka.

»Rezultat studije koju je provela prof. Inge Perko-Šeparović bili su među ostalim plakati: *Ne plastičnom otpadu, Ne plastici*, ili emitiranje pjesmuljka *Plastika je mrska, jer je drska*. Na tada postavljeno pitanje »što ako ukinemo plastično pakovanje« odgovor glasi: Ništa, treba samo 4 puta više pakovanja ili ako hoćete ambalaže, obujam otpada porastao bi za 2,6 puta a obujam ukupno prikupljenog otpada za 2,1 puta. Za neplastična pakovanja treba 2,1 puta više energije, a troškovi proizvodnje porasli bi za 2,1 puta. Na žalost vas, zabrinutih građana, nijedna ekološka bilanca nije pokazala da je npr. papirno pakovanje podobnije od onog plastičnog. Ništa se nije u osnovi promijenilo u proteklih 20 godina, osim što je težina plastičnih vrećica smanjena za 70 posto. Plastični proizvodi su neotrovni, mogu se prikupiti, ponovo upotrijebiti, oporabiti. Oporaba može biti materijalna i energijska. Ako je mehanička materijalna uporaba naziva se recikliranje, a razlaganje na početne sastojke, plin ili ulje je kemijska uporaba. Konačno: mogu se plastični proizvodi pa i vrećice spaliti, što je energijska uporaba. Naime plastika izvrsno gori i pri dobrom vođenju procesa, nema pojave štetnih proizvoda izgaranja. Posebno treba naglasiti da plastika i guma ne zagađuju okoliš, već to rade ljudi bacanjem plastičnih i gumenih proizvoda u okoliš. A to je bitna razlika.

Umjesto da prouče o čemu pričaju, neobaviještene skupine troše oskudna sredstva za pogrešnu promidžbu. Taj novac može se korisnije upotrijebiti, npr. za poziv pučanstvu da ne baca platenke ili stare autogume u okoliš, već da ih pohranjuje na za to predviđena mjesta. Ne može se organizirati javno uništavanje tzv. PVC najlonskih vrećica i pritom autoritativno tvrditi da Hrvatska tek pola godine te vrećice pravi od polietilena. Pravi ih se od polietilena od prvog dana otkako je uvedena proizvodnja tog vrlo proširenog proizvoda. A polietilen gori poput svijeće, bez ostatka i štetnih sastojaka i izuzetno je kalorično gorivo. Zainteresirana industrija i stručne udruge trebali bi najhitnije poduzeti najširu akciju da se spriječi takvo neopravdano zbunjivanje javnosti. Društvo za plastiku i gumu pozvalo je te stručnjake na savjetovanje o uporabi. Željelo im se objasniti da je ekološki aspekt samo jedan od vrlo brojnih kriterija razvoja uspješnog proizvoda, pa i onog od plastike ili gume. Postoje mnogi drugi, važniji, npr. blagostanje pučanstva, razvoj ličnosti i kvaliteta društva. Opisanim akcijama ne pridonosi se ni blagostanju, ni razvoju ličnosti i društva, upravo suprotno. Ovih dana je tu filozofiju sadašnji predsjednik DPG-a V. Ferdelji sažeo u misao: *Ekologija bez znanja - ekonomija bez prihoda*.

Te su se akcije ponavljale. Točno po navedenom pravilu manipulacije. Najopasnije je što je tim skupinama za pritisak ili manipulaciju, unatoč upozorenju Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, dopušteno vršljanje po školama gdje su pričali mitove.

Prije analize mitova još jedna napomena. Članak »Eko-brahmani kažnjavaju industrijsku kastu«, objavljen je u Vjesniku 17. svibnja 1993. Ponovo samo dio teksta: »Treći program Hrvatskog radija objavio je tekst američkog filozofa i pjesnika F. Turnera pod nazivom *Prirodna tehnologija*. U tom tekstu je i misao: Zajednica svjesnih, moralno pročišćenih, trezvenih, odanih, skromnih i samoprijegornih ekoloških brahmana tumači masama volju Prirode i prema njoj ih usmjerava, kažnjava trgovačku/ industrijsku kastu, kroti ratničku kastu i disciplinira zemljoradničku kastu.«

Hrvatska sada ima na čelu Ministarstva upravo tako opisanu pripadnicu zajednice ekoloških brahmana. Ona je među ostalim vrhunski kvalificirana za točku manipulacije Postupnost promjena. Na učilištu VERN predaje kolegij *Reklamne agencije i agencije za odnose s javnošću*. U cijelosti zadovoljava tzv. četvrti poučak Chomskog nazvan *Odlaganje*. To je

pripremanje javnosti na nepopularne promjene jer ih se najavljuje unaprijed i to mnogo ranije. Ljudi tako ne osjete odjednom svu težinu promjena, jer se prethodno privikavaju na samu ideju o promjeni. Osim toga i zajednička nada u bolju budućnost olakšava njihovo prihvaćanje. Zato je sada malo usporila, ali će se vratiti još žešće.

Već je sada moguće kazati: ministrica svojim porezom na plastične vrećice želi zamijeniti najekološkije vrećice, one od plastike, najštetnijima, papirnatima. Ona priznaje, kao i zelene udruge da su papirnate i platnene ekološki štetnije. Ali da ih zabrinjava kada će se razgraditi. Ovisi o uvjetima. Pronađen je tekstil star gotovo 30.000 godina i drveno koplje staro 400.000 godina. A pronađene su u naslagama smeća i vrlo stare novine koje je bilo moguće čitati.

Osnovni zadatak svakog ministra je da štiti svoje područje, ali da pritom ne ugrožava druge. Posebno ne njihovu egzistenciju. Pa tako i ministrica za zaštitu okoliša treba braniti okoliš od utjecaja štetnijih, platnenih torbi i papirnatih vrećica. A osobito čuvati radna mjesta i poticati izvoz. A predviđena zabrana je upravo suprotnost tomu.

Od mitova ću odabrati samo jedan: vrećice utječu na morski život. Mit kojim se trajno izlazi u javnost. »Sto tisuća morskih životinja umire svake godine zbog zaplitanja u vrećice.« A odgovor glasi: taj mit je stvoren na pogrešnoj interpretaciji jednog kanadskog istraživanja iz 1987. Umjesto plastičnih vrećica trebalo je pisati - ribarskih mreža. Koje se proizvode od popularnog najlona. Nema dokaza da vrećice uzrokuju pomor. Ali evo najnovijeg podatka: brojna istraživanja potvrđuju da su ti brojevi znatno, znatno manji. *Ocean Conservancy's International Coastal Cleanup* objavio je za 2010. godine sljedeće : pronađeno je 488 životinja od kojih je 76 odnosno 15,5 posto bilo zapleteno u plastične vrećice. Izvještaj daje i pregled 25-godišnjih rezultata akcije *Coastal Cleanup*, koja se provodi u više od 150 zemalja odnosno lokacija i kojom prilikom je u jednom danu prikupljan otpad na plažama i obalama te je utvrđeno da plastične vrećice čine 5 posto ukupnog otpada. U tom dugom vremenskom razdoblju pronađene su 4073 životinje uginule zbog navedenog otpada, a zbog plastičnih vrećica 404 (dakle, manje od 10 posto) među kojima je najviše riba.«

Hrvatska ima važnijih problema od plastičnih vrećica ili jedne druge eko-izmišljotine, promicanja električnih automobila. No to je jedna druga tema o kojoj sam već također nešto pisao u Vjesniku.

U tekstu koji je objavio *Deutsche Welle* 23. svibnja 2012. među ostalim piše: »Električni automobili su budućnost, era benzinaca i dizelaša bliži se kraju! No, je li to baš tako? Tko je god vjerovao u tu izjavu, izgleda da se prevario. Klasični agregati nisu mrtvi!

Euforija od prije tri, tri i pol godine splasnula je. Tadašnja vladajuća koalicija u Berlinu postavila si je veliki cilj: Njemačka je trebala postati vodeća zemlja kad je riječ o elektromobilnosti! Bila je to ogromna euforija, dijelom nastala i zbog medijskog izvještavanja, kaže za DW automobilski stručnjak Stefan Bratzel.

Tri i pol godine kasnije euforiji nema ni traga ni glasa. Baš suprotno. Autoindustrija sve više novca ulaže u razvoj motora s unutarnjim sagorijevanjem. Najbolja ilustracija za promjenu politike fotografija je šefa Uprave *Forda*, Allana Mulallyja, koji je na predstavljanju novog motora s tri cilindra poljubio proizvod svoje kompanije. Taj bi agregat uz istu snagu kao i prethodni veći (snažniji) modeli trebao trošiti mnogo manje goriva.«

Kada će kod nas kažnjavati one bez argumenata ili koji bez razmišljanja slijede tuđe trendove. Ili svoj rad temelje na mitovima i manipulacijama. I ugrožavanju egzistencije drugih